

Agnei Kudarauskienei, Švietimo, mokslo ir sporto viceministrei

Kopija:

Aistei Kairienei, Ministro pirmininko patarėjai švietimo, mokslo, inovacijų ir nevyriausybinių organizacijų klausimais

Tomui Pūčiui, Mokymosi visą gyvenimą departamento Neformalaus švietimo skyriaus vedėjui

Dėl Mokymosi visą gyvenimą sistemos

2022 m. vasario 2 d.,
Vilnius

Remiantis Europos Komisijos siūlomomis [Tarybos rekomendacijomis dėl individualių mokymosi sąskaitų](#) ir [dėl mikrokredencialų mokymuisi visą gyvenimą ir įsidarbinimui](#), STRATA apklausos [rezultatų ataskaita „Mokymasis visą gyvenimą. Įpročiai, patrauklumas, barjerai, naudos suvokimas”](#) (toliau – STRATA ataskaita) bei [EBPO Lietuvos įgūdžių strategija](#) (toliau – EBPO strategija), taip pat Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Lietuvos mokymosi visą gyvenimą sistemos apmatų pristatymais bei viešosiomis konsultacijomis, teikiame siūlymus dėl, mūsų nuomone, svarbių kuriamos mokymosi visą gyvenimą sistemos (toliau – MVG), grindžiamos asmeninėmis mokymosi paskyromis (sąskaitomis), aspektų. Nustatant MVG prioritetinius sektorius, asmenis (jų grupes) ir įgūdžių poreikius (mokymo sritis), svarbu apibrėžti aiškius kriterijus – ne tik ekonominius, bet ir socialinius, atsižvelgiant į laikotarpius (trumpasis, vidutinės trukmės ir ilgasis) pagal svarbą. Kaip rodo STRATA apklausos rezultatai, trumpuoju laikotarpiu itin svarbu užtikrinti mokymo paslaugų teikimą ir mokymosi nepertraukiamumą *mažiausiai linkusioms mokytis visuomenės grupėms, kurios gali atsidurti dar didesnėje atskirtyje tiek dėl mažesnės motyvacijos ir gebėjimo mokytis, prisitaikyti, tiek dėl funkcinio bei techninio mokymosi galimybių ribotumo*, tarp kurių mažiausiai mokosi asmenys nuo 50 metų, neturintieji aukštojo išsilavinimo, dirbantieji žemesnės kvalifikacijos darbus, bedarbiai, mažiau pasiturintieji, turintys negalią, kaimo vietovių gyventojai.

I. Dėl prioritetinių tikslinių grupių.

1. Siūlome **įtraukti viešąsias paslaugas teikiančių nevyriausybinių organizacijų, dirbančių socialinėje, švietimo, kultūros ir kitose srityse, bei socialinį poveikį kuriančių įmonių darbuotojus**. Dauguma šių organizacijų teikia paslaugas pažeidžiamų grupių atstovams – mažas pajamas gaunantiems asmenims, bedarbiams, (vyresniesiems) suaugusiems, socialiai pažeidžiamų šeimų vaikams ir jaunimui, asmenims turintiems negalią, imigrantai ir kt., kurie tiesiogiai (arba netiesiogiai) patenka į darbo automatizavimo rizikos grupes. Todėl svarbu gerinti nevyriausybinių organizacijų efektyvių darbo vietų praktikas (toliau – EDVP), skatinti organizacijų veiklos skaitmeninimo ir žaliųjų darbo vietų kūrimo procesus. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonės, prie kurių priskirtinos ir nevyriausybinės organizacijos, išskiriamos ES Tarybos rekomendacijose, taip pat Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kaip prioritetinės. Tai paskatintų iki šiol silpnai išvystytą Lietuvoje socialinės ekonomikos vystymą ir prisidėtų prie *ES tikslo skatinti labai konkurencingą socialinę rinkos ekonomiką, siekiant visiško užimtumo ir socialinės pažangos*.

2. Siūlome **stiprinti asmenų turinčių specialiųjų poreikių ar negalią įtraukimą, bendradarbiaujant su šiuos asmenis atstovaujančiomis organizacijomis**. Viesiems žmonėms turi būti sudarytos sąlygos mokytis visą gyvenimą. Kiekvienas turi turėti galimybę įgyti ir išlaikyti

tvirtą kompetenciją, kurią sudaro daug įvairių įgūdžių. Prasidėjęs vaikystėje ir jaunystėje, šis procesas turi tęstis ir apimti visas gyvenimo sritis: formaliai mokyklose ir aukštojo mokslo įstaigose, o neformaliai – namuose, bendruomenėje ir darbo vietose. Žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių, intelekto negalią mokymasis užtikrinamas tik iki 21 metų. Todėl svarbu sudaryti sąlygas tokiems žmonėms pagal jų galimybes toliau mokytis tam tikros profesijos, amato, steigiant dirbtuves prie profesinių mokyklų, ar kitų ugdymo įstaigų, bendruomenės centrų.

Siūlome stiprinti įtraukties sąvoką MVG sistemoje, atsižvelgiant į pagrindinius įtraukties principus – matomumą visuomenėje ir bendrą veiklą. Tačiau būti matomi ir užsiimti pageidaujama veikla lygiateisiškai su visais visuomenės nariais žmonės su negalia gali tik turėdami galimybes rinktis jiems reikalingas paslaugas bendruomenėje, savo gyvenamojoje vietoje. Kalbant apie įtraukų švietimą, svarbu pažymėti, jog tai – visų žmonių su negalia teisė, kurią įmanoma realizuoti užtikrinant visų švietimo sistemos pakopų prieinamumą. Švietimo sistemos įstaigos turi sudaryti vienodas sąlygas visiems naudotis švietimo ir ugdymo paslaugomis, užtikrinant, kad žmonėms su negalia nebūtų susiaurintos galimybės dėl negalios sąlygotų kliūčių. Šios kliūtys turi būti kompensuojamos suteikiant individualizuotas paslaugas žmogaus su negalia gyvenamojoje vietoje.

3. Atsižvelgiant į vyresnių suaugusiųjų itin prastą mokymosi situaciją (2020 m. per paskutines 4 savaites mokėsi tik 3,3 proc. 55-74 metų asmenų) ir remiantis 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane 3.5 uždavinyje numatyto poveikio rodiklio augimu iki 5,5 proc. 2025 m. ir iki 8 proc. 2030 m., siūlome tarp prioritetinių grupių **numatyti dirbančius asmenis iki 74 metų amžiaus**. Lietuvos statistikos departamento duomenimis šiuo metu iki 12 proc. pensinio amžiaus asmenų tęsia darbą, o tikėtina, kad įvairiomis formomis dirbančių pensininkų tik daugės, ilgėjant gyvenimo ir sveiko gyvenimo trukmei.

Pensinio amžiaus, bet turintiems motyvą ir norą likti darbo rinkoje asmenims, turi būti sudarytos lygios galimybės mokytis. Sparčiai mažėjant darbingo amžiaus žmonių skaičiui ir didėjant darbuotojų stygiui, šie asmenys, ilgiau likdami darbo rinkoje, mokydamiesi ir keldami savo kvalifikaciją, iš dalies padėtų spręsti darbuotojų stygių rinkoje, taip pat tenkintų norinčių tęsti profesinę veiklą poreikius ir visuomenės interesus. 2021 m. Europos komisijos paskelbtoje „[Žaliojoje knygoje dėl senėjimo](#)“, prognozuojamo didžiausio darbingo amžiaus, kurį nustačius darbingo amžiaus gyventojų skaičius 2040 m. liktų pastovus, žemėlapyje Lietuva patenka į nepalankiausių šalių sąrašą, t.y. prognozuojamas 75 metų darbingas amžius. Tai įpareigoja ieškoti specifinių Lietuvai sprendimų ir jau šiandien numatyti ir pradėti įgyvendinti priemones, amortizuojančias šias darbo rinkos prognozes. Galimybė finansuoti dirbančių pensininkų žinių ir įgūdžių atnaujinimą, kvalifikacijos tobulinimą, verslumo skatinimą, būtų reikšminga paskata jiems likti darbo rinkoje, pasiūlant jų amžiui pritaikytas darbo sąlygas ir pobūdį.

Taip pat vyresniems suaugusiems turi būti numatytos priemonės ir paskatos, užtikrinančios aktyvų senėjimą: sudarytos galimybės ugdyti įvairiapusiškus pamatinius ir universalius įgūdžius (skaitmeninio raštingumo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo įgūdžius), mokytis tarp kartų, dalintis patirtimi, įskaitant mentorystę.

II. Dėl prioritetinių mokymo(si) sričių ir įgūdžių poreikio.

4. Siūlome trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu **didesnį dėmesį (ir lėšas) skirti bendrųjų, pamatinių, kognityvinių ir metakognityvinių, socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymui**, sukuriant konkurencingą pasiūlą akredituotų programų registre bei į profesinių, techninių ir specialių įgūdžių ugdymo programas proporcingai įtraukti ir universalių bei socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo temas,

Kaip pabrėžiama EBPO strategijoje, siekiant tvarių ekonominių ir socialinių pokyčių, žmonėms reikia ne tik profesinių, techninių ir specialių įgūdžių ir žinių, bet ir tvirtesnių ir įvairiapusiškesnių įgūdžių komplekso, įskaitant pamatinius, kognityvinius ir metakognityvinius, socialinius ir emocinius. Vykstant itin sparčiai technologijų pažangai, kai profesinės, techninės ir specialios žinios ir įgūdžiai „pasensta“ per nepaprastai trumpą laiką, yra itin svarbu ugdyti stiprius asmenų bendruosius įgūdžius tokius, kaip kritinis ir kūrybinis mąstymas, bendradarbiavimas, mokėjimas mokytis, problemų sprendimas ir gebėjimas prisitaikyti.

STRATA ataskaitoje teigiama, kad bendrieji Lietuvos gyventojų įgūdžiai yra nepakankami. Ypatingas dėmesys išvadosse atkreipiamas į gebėjimų mokytis trūkumą ir būtinybę aktualizuoti šio gebėjimo svarbą. Pabrėžtina, kad mokėjimo mokytis įgūdžiai nėra įgyjami visam gyvenimui. Kiekvienas mokymo(si) etapas reikalauja kitokios prieigos ir kitokių (arba iš dalies kitokių) mokymosi įgūdžių, todėl mokėjimo mokytis kompetencijos plačiąja prasme (savęs ir savo mokymosi gebėjimų, vidinių motyvacinių paskatų, savarankiškumo, komandinio darbo, karjeros planavimo ir veiklos rezultatų valdymo atskleidimas ir įsisąmoninimas) ugdyma(is) per profesinius, techninius ir specialių įgūdžių mokymus įgalintų žmones lengviau ir greičiau tuos įgūdžius įgyti, labiau pasitikėti savimi ir būti labiau motyvuotiems mokytis.

Bendrųjų gebėjimų svarbą supranta ir darbdaviai, pabrėždami, kad ieško darbuotojų, gebančių greitai persiorientuoti profesinėje veikloje, įgyti naujų įgūdžių/gebėjimų per mokymąsi (specializuotuose mokymuose ar darbo vietoje), norinčių ir galinčių priimti sprendimus savo kompetencijos ribose, suvokiančių komandinio darbo prasmę ir turintys gebėjimų dirbti komandoje. Kritinis visapusiškai (kognityviniu, socialiniu, emociniu požiūriu) įgalintų suaugusiųjų darbuotojų skaičius didina profesinio darbo kokybę, darbo našumą ir prisideda prie inovacijų pritraukimo ir įdiegimo.

5. Siūlome trumpuoju, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu **dėmesį skirti programoms, skirtoms suaugusiųjų skaitmeninių įgūdžių tobulinimui**. Skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indekso duomenimis, Lietuva yra viena iš Europos Sąjungos šalių, kurioje mažiausiai žemo lygio išsilavinimą turinčių suaugusiųjų, tačiau net 45 proc. visų gyventojų neturi bazinių skaitmeninių įgūdžių. [PIAAC tyrimo](#), atlikto Lietuvoje 2014–2015 metais duomenimis, didelei daliai suaugusiųjų būdingas žemas problemų sprendimo technologijų pagalba įgūdžių lygis.

Naujuoju 2021–2027 m. laikotarpiu Europos Komisija pirmą kartą nustatė konkretų tikslą padidinti piliečių, turinčių bazinius skaitmeninius įgūdžius, procentinę dalį nuo 56 proc. 2019 m. iki 70 proc. 2025 m. ([„ES veiksmų, skirti menkiems skaitmeniniams įgūdžiams tobulinti“](#)). 2021–2030 metų nacionaliniame pažangos plane numatyta padidinti gyventojų bazinį kompiuterinį raštingumą nuo 56 proc. 2019 m. iki 80 proc. 2030 m.

Šios skaitmeninės atskirties pasekmės yra tokios, kad žemesnį skaitmeninių įgūdžių lygį turintiems suaugusiesiems dažniau sunku įsidarbinti, o įsidarbinę jie uždirba mažiau nei aukštesnio lygio skaitmeninius įgūdžius turintys suaugusieji. EBPO analizė rodo, kad bazinių skaitmeninių įgūdžių poreikis daugumoje šalių padidėjo. Daugelis darbuotojų nuolat naudojami IRT neturėdami tinkamų įgūdžių: vidutiniškai daugiau kaip 40 proc. darbuotojų, kurie kasdien naudojami biuro programine įranga, neturi pakankamai įgūdžių veiksmingai ja naudotis. 2020 m. vasario mėn. savo [komunikate „Europos skaitmeninės ateities kūrimas“](#) Komisija pabrėžė, kad daugiau kaip 90 proc. darbo vietų jau reikalaujama bent bazinių skaitmeninių įgūdžių, tačiau skaitmeninių įgūdžių poreikis gerokai peržengia darbo rinkos ribas. Skaitmeniniai įgūdžiai vis labiau tampa kritiškai svarbūs, norint gauti viešąsias paslaugas, dalyvauti politiniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Skaitmeniniai įgūdžiai taip pat sumažintų kliūtis vyresniųjų suaugusiųjų aktyviam senėjimui ir visaverčiam gyvenimui. STRATA duomenimis, skaitmeninio raštingumo ugdymas labiausiai aktualus mažiau mokytis linkusiose grupėse, kurios turi prastesnius gebėjimus, tačiau deklaruoja poreikį juos tobulinti. Skaitmeninis raštingumas taip pat yra svarbus plintant nuotoliniam mokymui(si), kuris COVID-19 pandemijos metu ypač reikalingas užtikrinant mokymosi proceso nepertraukiamumą visose amžiaus grupėse.

Siūlome atkreipti dėmesį ir užtikrinti, kad tam tikrų socialinių grupių žemi baziniai skaitmeniniai įgūdžiai netaptų kliūtimi naudotis individualiomis mokymosi paskyromis. Tokiems asmenims turėtų būti teikiama konsultantų pagalba.

6. Siūlome, kad kuriamoje MVG sistemoje **atsirastų vieta ir lėšos andragoginių (suaugusiųjų mokymo) kompetencijų įgijimui, jų tobulinimui ir pripažinimui** bei MVG užtikrinimo kokybės sistemoje/reikalavimuose būtų suformuluoti kriterijai, kad mokymų programų teikėjai ir patys mokymų vedėjai turėtų andragoginės kompetencijos minimumą.

Suaugusiųjų mokymo srityje dirbančių asmenų profesionalumo reikšmė pabrėžiama įvairiuose Europos Sąjungos, Lietuvos Respublikos švietimo politikos dokumentuose, pvz., [ES Tarybos rezoliucijoje „Dėl naujos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės 2021–2030“](#) akcentuojama, kad būtina padidinti suaugusiųjų švietėjų profesinį statuso prestižą ir remti jų profesionalumą, gerinti jų pradinį ir tęstinį švietimą, mokymą ir profesinį tobulėjimą, remiant naujoviškų metodų (pvz., mišriųjų, internetinių, nuotolinių, mišrių ir kt.) ir išteklių (IRT infrastruktūra ir įranga) naudojimą.

Pagrindiniame Lietuvos švietimo srities strateginiame dokumente „Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija“ pirmasis strateginis tikslas numato būtinybę stiprinti mokytojų/ dėstytojų motyvaciją, sudarant jiems galimybes tobulintis, plečiant kultūrinį akiratį, atrandant įvairesnį pedagoginių funkcijų spektrą, skatinti mokytojų/dėstytojų mobilumą tarptautiniu mastu. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 m. plėtros programoje kaip grėsmė nurodoma, kad didėjant suaugusiųjų švietimo poreikiui, gali stigti andragogų arba andragogikos pagrindus turinčių suaugusiųjų švietėjų.

Andragoginės kompetencijos būtinos kiekvienam mokymo teikėjui visose suaugusiųjų mokymo(si) srityse. Profesionalus suaugusiųjų švietėjo/mokytojo darbas užtikrina kokybišką ir tvarų mokymą(si), atitinkantį suaugusiojo žmogaus kognityvinius, socialinius ir emocinius poreikius mokymuisi. Suaugusiojo žmogaus poreikius atitinkantis mokymas(sis) didina žmogaus motyvaciją,

kurios svarba pabrėžiama EBPO strategijoje bei ES Tarybos rekomendacijose dėl individualių mokymosi sąskaitų. Tačiau jokia, kad ir pati geriausia sistema (šiuo atveju asmeninėmis mokymosi paskyromis grįsta sistema) pati savaime nedidins mokymosi motyvacijos. Išorinei motyvacijai didinti bei vidinei besimokančiojo motyvacijai atskleisti būtinas kokybiškas andragogo darbas.

Profesionalus andragogo darbas itin svarbus dirbant su vyresnio amžiaus žmonėmis, kurių, senstant Lietuvos visuomenei, suaugusiųjų mokymesi dalyvaus vis daugiau.

Svarbus vaidmuo MVG sistemoje numatomas profesinio rengimo įstaigoms ir aukštosioms mokykloms, skatinant jas teikti kuo daugiau mokymo(si) programų suaugusiesiems. Todėl šių švietimo įstaigų pedagoginiam personalui bus aktualu įgyti andragoginių kompetencijų pagrindus (taip kaip dabar profesinio rengimo sektoriaus mokytojai turi įgyti pedagoginio – psichologinio išsilavinimo minimumą) mokantis formaliai, neformaliai arba pasinaudojant galimybe (kai tokia bus) įteisinti savaiminiu mokymosi būdu (pvz., darbo vietoje) įgytų kompetencijų pripažinimą.

III. Dėl aktyvaus partnerių dalyvavimo MVG sistemoje.

7. Kaip rodo STRATA apklausos rezultatai mokymosi visą gyvenimą kontekste formalusis švietimas tarp suaugusiųjų yra mažiau paklausus nei neformalusis švietimas ar savišvieta, kurie suteikia labiau pritaikomus įgūdžius ir praktiškai naudojamas žinias. Atsižvelgiant į EBPO strategijos rekomendaciją, svarbu **sudaryti palankias sąlygas neformaliojo švietimo teikėjams teikti mokymo paslaugas** (atskirai arba bendradarbiaujant su formaliojo mokymo (profesinio mokymo ir aukštojo mokslo) įstaigomis). Aktyvus šių teikėjų dalyvavimas iš dalies padėtų spręsti įvairias kliūtis mokytis: vietos, laiko ir lankstesnių, individualiems poreikiams labiau pritaikytų mokymosi formų.

8. Siūlome **įtraukti neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizacijas į MVG sistemos įgyvendinimą**. EBPO strategija rekomenduoja *Gerinti vyriausybinių ir nevyriausybinių suinteresuotųjų šalių pajėgumus ir jų veiklos koordinavimą visoje įgūdžių sistemoje*, todėl nuoseklus neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizacijų įtraukimas į MVG sistemos įgyvendinimą labai svarbus aspektas. Įgyvendinant informavimo ir informuotumo didinimo veiklas ir kampanijas, nevyriausybinių skėtinės organizacijos, pasitelkdamos savo organizacijas – nares regionuose, padėtų ne tik tikslingai skleisti informaciją prioritetinėms tikslinėms grupėms, bet ir paaiškintų šiems asmenims jų teises, galimybes ir naudą, paskatintų juos mokytis, kelti kvalifikaciją ar persikvalifikuoti. Asocijuotos švietimo organizacijos turėtų būti įtrauktos į tinkamumo finansuoti kriterijų nustatymo, programų kokybės vertinimo, kompetencijų pripažinimo procesus, kaip siūloma Tarybos rekomendacijose dėl individualių mokymosi sąskaitų.

9. Siūlome MVG sistemoje **aiškiai įvardyti savivaldos ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatorių vaidmenį ir jiems keliamus tikslus**. Šiuo metu savivaldybėse NSS plėtojamas nepakankamai ir netolygiai. Pagal Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymą, savivaldybės tarybos yra įpareigosotos skirti koordinatorių įgyvendinti neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi veiksmų planą. Savivaldybėse šios įstatymo nuostatos laikomasi nevienodai. Tik nedaugelyje savivaldybių įsteigtos pareigybės, kitose funkcijos deleguotos švietimo centrų direktoriams, pavaduotojams, švietimo skyrių specialistams. Apibendrinus jų veiklą, pastebėta, kad sklandesniam darbui būtina aiškiai apibrėžti šių

koordinatorių funkcijas ir pareigybės, skirti atitinkamą finansavimą ir NSS tikslams savivaldybėse įgyvendinti, kolegialiai spręsti strateginius klausimus ir sudaryti sąlygas savarankiškai spręsti NSS problemas.

10. Remiantis 2022 m. sausio 26 d. viešosios konsultacijos metu pristatyta profesinio orientavimo reforma, kelia abejonių regioninių karjeros centrų (toliau - RKC) numatomų teikti paslaugų naudingumas ir efektyvumas bei šias paslaugas gausiančios tikslinės grupės.

- 1) Bendrojo ugdymo mokyklų gimnazinių klasių ir profesinių mokymo įstaigų mokiniams profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas teiks profesijos specialistai, todėl šių paslaugų poreikis RKC įvardytoms tikslinėms grupėms turėtų būti nedidelis ir tikėtina dubliuos karjeros specialistų darbą. Dėl tarpininkavimo sudarant mokiniams galimybes vykdyti veiklinimo veiklas (veiklinimo veiklas sektoriuose praktinio mokymo centruose, šešėliavimą įmonėse ir vizitus į jas), mūsų nuomone **virtuali veiklinimo paslaugas teikiančių įmonių ir organizacijų platforma, kurioje patys karjeros specialistai galėtų pasirinkti veiklų pobūdį, vietą ir laiką, būtų patogesnė, efektyvesnė ir platesnė pasiūlos.**
- 2) STRATA apklausos rezultatų išvadoje teigiama, kad profesinio orientavimo paslaugų prieinamumas ypatingai svarbus labiausiai socialiai pažeidžiamoms ir mažiau mokytis linkusioms visuomenės grupėms nepriklausomai nuo amžiaus, tačiau tarp RKC tikslinių grupių patenka tik dalis šių grupių asmenų (nesimokantis ir nedirbantis jaunimas, ir bedarbiai), **paliekant „už borto“ žemos kvalifikacijos, mažas pajamas gaunančius asmenis, žmones turinčius specialiųjų poreikių ar negalią, imigrantus ir kt.**
- 3) Manome, kad glaudus **RKC bendradarbiavimas su neformaliojo suaugusiųjų švietimo koordinatoriais ir vietos nevyriausybinėmis** organizacijomis padėtų geriau identifikuoti individualius esamų ir potencialių besimokančiųjų poreikius, ir pasiūlyti labiausiai tinkančias mokymosi formas.

Tikimės, kad atsižvelgsite į aukščiau pateiktus siūlymus. Esame pasirengę bendradarbiauti toliau rengiant ir įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą sistemą.

Direktorė

Judita Akromienė